

Taloukasvu on lähivuosisikymmeninä totuttua hitaampaa

Eero Lehto

Keskipitkän aikavälin kasvuun vaikuttavat sekä lyhyen aikavälin suhdannetekijät että pitkän aikavälin kasvutekijät, joita voidaan pitää luonteeltaan rakenteellisina. Kun arvioidaan Suomen kansantalouden kasvua, on kasvuarvio hyvä suhteuttaa muun maailman kasvuvauhtiin ja Suomen kohdalla erityisesti kehittyneimpien EU-maiden kasvuun.

Palkansaajien tutkimuslaitos (PT) teki vastaavan keskipitkän aikavälin kasvuarvion viimeksi vuonna 2012. Tuolloin arvioimme, että Suomen bkt per työtunnit (työn tuottavuus koko kansantaloudessa) kasvaa vuosina 2013–2022 keskimäärin 2,2 prosenttia ja vuosina 2023–2032 keskimäärin 1,5 prosenttia. Taulukossa 1 esitettyä uutta kasvuarviota on näin ollen alennettu selvästi. Kasvuarvion tarkistamisen syynä on se, että koko Euroopan ja erityisesti sen kehittyneimmän osan kasvu arvioidaan aiempaa arvioitua hitaammaksi. On huomattava, että tuottavuusmittana BKT per työ-

tunnit ei reagoi työikäisen väestön määrän supistumiseen. Kasvun hitaus kuvastaa näin ollen aidon teknisen kehityksen laantumista. Hitaaseen kasvuun vaikuttaa osin koko euroalueen odotettua hitaampi toipuminen Euroopan finanssikriisistä ja sen jälkiseurauksista. Tähän liittyen melko tiukka finanssipolitiikka, jonka avulla useiden Euroopan maiden myös Suomen julkisen talouden rahoitusasemaa yritetään vahvistaa, alentaa lähivuosien keskimääristä kasvua.

1. Pitkän aikavälin kasvutekijät uhkaavat rapautua

1980-luvun loppupuolelta lähtien nykyisen kaltaisten markkinatalouksien kasvumoottorina on pidetty inhimillisen pääoman kasaantumista. Kun arvioidaan taloukasvua ja työn tuottavuuden kehitystä pitkällä aikavälillä, korostuvatkin työvoimakustannusten tasosta riippu-

KTT Eero Lehto (eero.lehto@labour.fi) on tutkimuskoordinaattori ja ennustepäällikkö Palkansaajien tutkimuslaitoksessa. Kirjoitus perustuu Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun järjestämässä Taloustutkijoiden XXXII kesäseminaarissa 10.6.2015 pidettyyn alustukseen.

Taulukko 1. Palkansaaajien tutkimuslaitoksen arvio pitkän aikavälin kehitystrendeistä (keskimäärin vuodessa)

	vuodet 2016–2025	vuodet 2026–2035
BKT per asukas, muutos	1,2 %	1,0 %
BKT/työtunnit, muutos	1,4 %	1,1 %
Nimellinen BKT, muutos	3,0 %	3,2 %
T&K-menojen BKT-osuus	3,2 %	4,0 %

mattomien kilpailukykytekijöiden merkitys. Näillä tekijöillä tarkoitan ennen kaikkea koulutusta ja tutkimusta, joilla vahvistetaan edellytyksiä tuottaa uutta tietoa. Jotta julkinen valta tukisi tämänmuotoista kasvua, pitäisi sen panostaa koulutukseen ja tutkimukseen sekä edistää tutkimus- ja tuotekehityshankkeiden toteutumista. Nykyinen hallitus kuitenkin leikkaa näitä menoja ja toisaalta panostaa lähinnä alkutuotantoon, millä on kasvua pitkällä aikavälillä hidastava vaikutus. Suhteessa useimpiin muihin Euroopan maihin tämäntyyppinen kehitys ei kuitenkaan ole tavatonta. Tähän suuntaan vaikuttaa myös tinkiminen julkisista infrastruktuuri-investoinneista, jotka suurista puheista huolimatta uhkaavat jopa supistua niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa. Kaiken kaikkiaan kasvupolitiikan tavoitetaso on selvästi alentunut useimpien Euroopan maiden ja myös Suomen talouspolitiikassa. Kevyt verotus, jonka merkitystä yleisesti korostetaan, siirtää painopistettä lähivuosiin ja on johtanut verokilpailuun, joka ei koko Euroopan mitassa tue talouskasvua.

2. Tuottavuusharppausta ei tule

PT:n tuottavuuden kasvuarvio perustuu näkemykseen, jonka mukaan tekninen kehitys laantuu myös harjoitetusta talouspolitiikasta riip-

pumattomista syistä. Huolimatta niin sanotun ”digitaalisen vallankumouksen” etenemisestä potentiaali tuottavuuden nousuun varsinkin tehokkuusrintaman lähellä olevissa kehittyneissä maissa on kaventunut. Osin tämä johtuu siitä, että teollisuudessa automatisointi on jo edennyt hyvin pitkälle ja että palvelutoiminnassa ja rakentamisessa uuden tekniikan mahdollisuudet nostaa tuottavuutta ovat verraten rajalliset. Kasvava osa työvoimasta sitoutuu sitä paitsi innovaatiotoimintaan, jossa itsessään tuottavuuden nousu, niin kuin sitä mitataan, jää vähäiseksi. Myös kansantalouksien yhä jatkuva palveluvaltaistuminen on omiaan rajoittamaan laskennallisen tuottavuuden nousua.

3. Pyrkimys suojella ympäristöä rajoittaa talouskasvua

Vuosina 2008 ja 2012 tehdyissä keskipitkän aikavälin kasvuarvioissa painotimme sitä, että pyrkimykset rajoittaa kasvuhuonekaasujen määrää ja ympäristön saastumista, hidastavat talouskasvua tulevaisuudessa. Tämä arvio pitää edelleen paikkansa, vaikka pyrkimykset ympäristönsuojeluun eivät ole olleet kovin pontevia. Juuri tällä hetkellä, kun öljyn ja energian hinta on suhteellisen matala, on vaikea nähdä, että kallis energia pakottaisi uusiin energian tuotantomuotoihin. Mutta uusiutuvan energiaan pe-

rustuva tuotanto on joka tapauksessa laajenemassa. Tuetaanhan sitä nykyisin edullisilla syöttötariffeilla. Tämä kehitys vahvistuu ja vaikka uusiutuviin energialähteisiin perustuva tuotanto tehostuu, liittyy tähän helposti energiakustannusten nousua, mikä laskee tuottavuutta ja hidastaa talouskasvua.

4. Putoaako Suomi muun Euroopan vauhdista?

Vaikka Suomen talouskasvu arvioidaan hitaaksi suhteessa siihen, mihin on menneinä vuosikymmeninä totuttu, kasvu ei ole muuta euroaluetta hitaampaa. On ilmeistä, että vuodesta 2017 eteenpäin muutamien vuosien aikana kasvuvauhtimme ylittää muun euroalueen kasvuvauhdin. Syynä tähän on se, että ne negatiiviset erityistekijät, jotka selittävät talouskasvumme putoamista muun Euroopan vauhdista vuosina 2012–2015, poistuvat ja jopa muuttuvat positiivisiksi. Suomen talouden taantumien syynä ei voida pitää yleistä kilpailukykyyn rapautumista vaan lähinnä Nokian romahtamista, paperin kysynnän heikkenemistä, telakkateollisuuden väliaikaista kriisiä sekä Venäjän viennin tyrehtymistä. Näillä näkymin nämä tekijät eivät tarkastellulla keskipitkän aikavälillä enää juuri hidasta talouskasvuamme. Nämä häiriöt ovat päinvastoin luonteeltaan ainakin osittain palautuvia.

Niinpä kun tietoliikennelaitteiden valmistuksen ja sitä tukeneen elektronisten komponenttien valmistukseen palkatun henkilöstön määrä väheni vuodesta 2006 vuoteen 2013 runsaalla 19 000 henkilöllä ja tästä eteenpäinkin vuosina 2014 ja 2015 runsaalla 3000 henkilöllä, ei tämä kehitys yksinkertaisesti voi enää jatkua. Päinvastoin jo nyt on merkkejä siitä, että Nokialta ja sen alihankkijoilta irtisanotut kasvat-

tavat erityisesti tietojenkäsittelypalveluiden työllisyyttä. Luovan tuhon prosessi ei ole nopea. Voidaan odottaa, että Nokian aikaansaaman kuopan täytyminen kuitenkin kiihtyy lähivuosina.

Puunjalostusteollisuus on toinen tekijä, joka muuttuu jarruttavasta kasvua tukevaksi. Paperin kysynnän heikentymisen seurauksena noin kolmannes Suomen vuoden 2004 paperitehtaiden kapasiteetista on lakkautettu vuoden 2015 loppuun mennessä. Myös sellun tuotantoa leikattiin vielä vuosina 2007–2009. Nyt suunta on muuttumassa, kun kartongin ja sellun tuotantoa ollaan lisäämässä jo vuosina 2015–2016. Vuonna 2017 Äänekosken uusi tehdas aloittaa toimintansa ja myöhemmin aloittavat mahdollisesti Kuopion ja Kemijärven uuden tehtaot niin, että sellun ja sen monimuotoisten sivutuotteiden ja jatkojalosteiden tuotanto lisääntyy huomattavasti.

Telakkateollisuuden osalta tuotannon elpyminen ja laajeneminen ensi vuodesta alkaen on jo nyt varmaa. Venäjän talouden normalisoituminen ja Ukrainan kriisin rauhoittumisen ajankohdasta on toistaiseksi vaikea sanoa mitään. Mutta tämänkin shokin suurin negatiivinen vaikutus on jo lähes koettu. Venäjän kauppa elpynee osittain muutaman vuoden kuluttua, mikä tukee tuolloin Suomen talouskasvua.

Suomen toistaiseksi vaikea talous- ja työmarkkinatilanne vaikuttaa vääjäämättä palkka-kehitykseen: palkkojen nousu tulee olemaan hitaampaa kuin kilpailijamaissamme – riippumatta siitä, miten istuva hallitus tilanteeseen vaikuttaa yhteiskuntasopimuksellaan. Tämäkin tukee talouskasvua niin kauan, kun vältytään palkkojen ylisuurilta leikkauksilta, jotka heikentäisivät kotimaisen kysynnän kannalta ostovoimaamme tarpeettoman paljon.

5. T&k-menot nousevat suhteessa bruttokansantuotteeseen

Tilastokeskuksen arvion mukaan Suomen t&k-menot suhteessa bruttokansantuotteeseen olivat viime vuonna 3,1 prosenttia. Nokian ja Microsoftin matkapuhelinliiketoimintojen supistuminen ja hallituksen päätös leikata Teke-sin ja korkeakoulujen määrärahoja ovat vähentämässä julkisia t&k-menoja, minkä seurauksena Suomen t&k-menot suhteessa bruttokansantuotteeseen uhkaavat painua alle 3 prosent-

tiin muutaman ensi vuoden aikana. Arviomme mukaan yritysten panostaminen uuden tiedon tuottamiseen, mikä on välttämätöntä niiden kilpailukyvyn kannalta, ja nykyisen hallituksen ylilyöntien korjaus tulevaisuudessa nostavat uudelleen Suomen t&k-menojen bkt-suhdetta. Tulevaisuudessa tarve investoida uuteen tietoon vain korostuu, mikä näkyy arviossamme, jonka mukaan t&k-menot nousisivat vuosina 2026–2035 jo neljään prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. □